

ТИЖНЕВИК РЕВУЕ НЕВДОЖДАКІЕ УКРАЇНІЕННЕ ТРИДЕНІО

Число 29-30 (435-6) рік вид. X. 26 серпня 1934 р. Ціна 2 фр. Prix 2 fr.

Париж, неділя, 26 серпня 1934 року.

На порядку денному міжнародної політики стоїть справа вступу ССРСР до Ліги Націй. Від кількох місяців Літвінов уживає всіх зусиль, щоб дістатись до тої самої «буржуазної» установи, яку протягом років совіти висміювали і як могли підривали її престиж.

Чим пояснюється миролюбство совітів, — наші читачі це добре знають. Розуміючи, що на Далекому Сході, а разом і на самих теренах совітського союзу страшний суд для них наближається, стоючи перед загрозою зовнішньої війни і внутрішнього розкладу, московські володарі шукають скрізь порятунку. Підписавши безліч пактів, вони все-ж ще не почуввають себе в безпеці і тепер всі надії покладають на Лігу Націй.

Ми не дивуємося зовсім московським дипломатам: хоч це й робиває принципову послідовність тих, що своїм завданням мають руйнувати світ, але — *primum vivere* — цього принципу вони додержуються вже здавна у всьому своєму поступованні. Треба перш за все себе врятувати, а світова революція, мовляв, не втіче...

Але тяжко зрозуміти, як Ліга Націй, як держави світу можуть іти на зустріч цим московським бажанням. Як зважуються вони прийняти до себе тих, що всіма засобами підривають по всіх країнах через місцеві комуністичні партії і установи весь сучасний культурний світ?

Не раз прихильники вступу ССРСР до Ліги Націй заявляли, що остання по самій основі своїй прагне до універсальности, отже, вступ держави чи союзу держав, що охоплює шосту частину земної кулі, — мають тільки гаряче вітати. Але у відповідь на ці міркування повторимо тут те саме, що українська делегація не так давно відповіла

у Фолькстоні: річ не тільки в кількості держав, що входять до Ліги Націй, але і в їх якості. Ліга Націй вимагає від своїх членів гарантії того, що вони будуть додержуватися в міжнародніх стосунках основ права, що не зброєю, а миром мають вони розрішувати конфлікти з іншими державами.

Яку-ж силу можуть мати гарантії, що їх дає нині Москва, яка саме окупувала збройною силою всупереч найелементарнішим вимогам міжнароднього права і Грузію, і Азербейджан, і Північний Кавказ, і Туркестан, і одною з перших нашу батьківщину — Україну?

Вони, як це думають наївні люде, змінили нині правила свого поступовання? Стали на шлях миру й міжнароднього права? То нехай же це доведуть. Слів мало, а треба це довести, треба перш за все звільнити окуповані країни.

Про те, щоб це зробила Москва добровільно, годі, звичайно, думати, але цю вимогу повинні ми поставити перед міжнароднім зрепагом. Що вони на це, — окупанти, — можуть одповісти?

Ліга Націй базується так само на моральній основі. Про це вразно говорить вступ до пакту, на якому базується ця установа. Про це постійно з Женевської трибуни говорили і говорять проводирі світової політики.

Як-же нині приймають вони до свого складу представників того уряду, що на своєму сумлінні мають такі тяжкі гріхи, яких до цього часу світ ще не бачив.

Справді, який уряд, яка революція, який деспот, Нерон чи Калігула, могли похвалитися, що вони скатували без суду і без жадних правних підстав до двох мільйонів людей? Хто з них може зрівнятися в садизмі при допитах, при тортурах моральних і фізичних? Де і коли скупчено було сотні тисяч, мільйони народу в таких нелюдських умовах, як в північних лісах Московії, на тих страшних Соловках, сама назва яких примушує людей здригатися?

Хто в таких страшних розмірах проведить людське рабство?

Де і коли до такої міри знехтувані були — і то в двадцятому столітті — права людини й громадянина?

А голод? Чи було де таке лихо, щоб в одній з найбагатших країн світу, на нашій благодатній Україні, загинуло кілька мільйонів людей в страшних муках від голодної смерті?... І це все через фантастичний режим, через злочинну політику того уряду, що його нині хотять увести в коло культурних держав світу.

Ми не в силі змінити політичну опінію світу. Женевські дипломати зроблять те, що хотять. Це зрештою їх діло! І на їх сумління

впаде цей гріх. Але нашим обов'язком, спільним нам усім обов'язком є виступити з гарячим протестом проти нечуваного факту, щоб уряд окупантів, уряд злочинців, уряд, що цинічно знущається над людською мораллю, над усім, що близьке людському серцю, було введено до сім'ї культурних народів, до Ліги Націй, яка претендує на нових справедливих основах організувати світові стосунки.

І ми протестуємо проти прийняття до Ліги Націй тих, що в збройній окупації, у страшній неволі тримають наш багатомільйоновий народ.

* * *

Трагічна смерть директора Української Гімназії у Львові Івана Бабія, який загинув од руки студента-українця, — сумна подія, що мусить притягти увагу цілого нашого громадянства. Ставить вона ще раз на порядок денний проблему нашої молоді.

Те ненормальне і нездорове становище, в якому опинилася нація по війні, подвійним тягарем своїм одбилася на нашій молоді. Неурівноваженість і непевність загальної атмосфери повоєнного життя, які спричинюють звишену нервовість темпу сучасного розвитку подій, природне, мусіли потягти за собою в першу чергу нервовість і неурівноваженість молоді, тої групи, яка по своїм психологічним можливостям являється найбільше вражливою і чутливою. Обставини, серед яких проходить духовний зріст нашої молоді, серед яких одбувається її виховання і серед яких набуває вона освіти, — в найменшій мірі не сприяють тому, щоб вона могла набрати певної дисципліни, виробити твердий характер, набути тої підготовки, яка потрібна для вироблення корисних молодих працівників на національній ниві. Цьому не сприяють ні виховання нашої молоді здебільшого в чужій школі, ні зовнішні умови, в які силою річей поставлено по війні національний розвиток земель, заселених українським народом, ні вражіння, які впливають на духовне оформлення молоді, що їх вона одержує з нашого життя, де панує така розбіжність і незгода, де так багато взємного поборювання і так мало пошани до авторитету і традиції. Чи-ж дивно, що при таких несприятливих умовах частина молоді сходить на манівці, що вона, не маючи потрібної громадської і національної підготовки, стає на той хибний шлях, ідучи яким приносить нації не користь, а шкоду.

Трагічна подія у Львові ставить питання про молодь у весь його величезний зріст. Вона вимагає від українського громадянства

чину, активної праці, яка б привела до витворення серед молоді психологічного перелому і до зміни тих анархістичних руїницьких настроїв, які панують серед певної її частини. Од тієї відповідальної і нагальної праці, яка спадає своїм тягарем в першу чергу на українське громадянство на рідних землях, не може ніяк ухилитися і наша еміграція, бо-ж не є секретом, що руїницькі настрої серед молоді в краю в значній мірі мають своїм джерелом ту розкладову акцію, яку проводять окремі особи й окремі групи з-за кордону.

На дві категорії треба розбити ті завдання, які стоять в цьому напрямку перед нашим еміграційним загалом. Наша робота мусіла б бути скерована, з одного боку, на оздоровлення відносин серед самої еміграції, а з другого боку, — на оздоровлення настроїв і життя молоді. Не можна далі толерувати тої ситуації, при якій розкладові елементи проводять спекуляцію на молоді, займаються серед неї демагогічною агітацією і пхають її до нерозважних вчинків і навіть до злочинів. Невелике число цих людей, проте діяльність їх приносить велику шкоду.

З другого боку, необхідно звернути найпильнішу увагу на нашу молодь, провадити серед неї систематичну працю, підносити її ідейний і культурний рівень, втягати її в загально-національну роботу. Молодь намагається ізолюватися від старшого громадянства. При існуванні цієї тенденції і при відсутності з боку самого громадянства до неї належної уваги, утворюється така трагічна ситуація, як та, що має місце тепер. Ізольована, залишена сама собі, або віддана на поживу несумлінним демагогам, молодь сходить на манівці. Цьому необхідно протиділати систематично й організовано.

Кров одданого національній праці українського громадянина, пролита у Львові українським студентом, кров українського діяча, якому доля зберегла його життя під ворожими кулями в боротьбі за визволення рідного краю для того, щоб загинути від української руки, вимагає від громадянства чину твердого й послідовного. І чин цей мусить наступити, бо питання нашої молоді є питанням майбутності нації.

Голос Митрополита

Страшне убивство, жертвою якого упав видатний педагог і заслужений діяч, директор Української Гімназії у Львові д-р Іван Бабій, боляче вразило все українське громадянство і на рідній землі, і всюди по-за її межами.

Нижче ми подаємо за «Ділом» (ч. 205) голос у цій гіркій справі Голови Галицької Церкви митрополита графа Андрея Шептицького. Ми глибоко певні, що всі здорові елементи української нації візьмуть близько до серця тверде слово перестороги високо авторитетного архипастиря і глибокого патріота, до якого всі українці, без різниці визнання, ставляться з великою пошаною.

Директор Бабій упав жертвою українських терористів, дрож жаху потрясла цілим народом. Убивають зрадливим способом найліпшого патріота, заслуженого громадянина, знаменитого педагога, знаного й ціненого всіми приятеля, опікуна й добродія української молоді. Вбивають без ніякої причини, хіба лише тому, що їм не подобалася виховна діяльність покійного. Вона була перешкодою в злочинній акції втягування середньо-шкільної молоді в підпольну роботу. Якщо так є, то всі заслужені й розумні українці впадуть з рук скритовбивців, бо нема розумного українця, який не протривився б такій злочинній акції. Нема педагога ані вчителя, який не стверджував би, що допускається тяжкого злочину проти молоді той, хто відводить її від праці, а втягає в підпілля. Нема одного батька ані матери, які не прокляли б провідників, що зводять молодих на бездоріжжя злочину.

Якщо хочете зрадливо вбивати тих, що противляться вашій роботі, прийдеться вам убивати всіх учителів і професорів, що працюють для української молоді, всіх батьків і матерей українських дітей, усіх настоятелів і провідників виховних українських інституцій, усіх політиків і громадських діячів. А передовсім прийдеться вам скритовбивствами усунути перешкоди, які у вашій злочинній і глупій роботі ставляє духовенство разом з єпископами.

Бо ми від літ стверджували й стверджуємо й не перестанемо повторяти, що злочин є все злочином, що святій справі не можна служити закрівавленими руками. Не перестанемо твердити, що хто деморалізує молодь, той злочинець і ворог народу.

Скритовбивник, доконавши зрадливо підлого душегубства, вважаючи себе може за героя, хоч сповнивши свій злочин утік, як чоловік, що стидається свого поступку. Утік перед дочасною карою, думав, що самогубством втече перед суспільною відповідальністю і вічною карою. Достойний ученик провідників українських терористів, що, безпечно сидячи за границями краю, наші діти вживають до убивства їх батьків, а самі в безіменній авреолі героїства тішаються вигідним життям, стягаючи жертви заграничних патріотів, призначені для народу, котрого добро нищать.

Злочинну роботу українських терористів, яку ведуть божевільні, осуджує, осудила не раз і не перестане осуджувати вся українська преса й всі українські політики без огляду на партійну приналежність. А все-ж є ще такі, що не здають собі як слід справи, до якого ступня злочинна і безглузда ціла та робота. Тому всіх товаришів і учнів покійного дир. Бабія запрошую до зложення прилюдного свідчення про його прикмети й заслуги. Нехай цілий народ ясно ви-

дить, якою дорогою він, а якою дорогою його убивники бажали вести нашу молодь.

По-між незвичайними прикметами покійного була та рідка прикмета, яку виробляв він і в молоді — відвагу. Знаючи, на що наражається, той старшина української армії сповняв тяжкий обов'язок для наших дітей і з пожертвуванням добра власного і добра родини не покидав становища. До жовніра, що не вмів утікати, з-за плота стріляв не так нещасний збаламучений і засліплений убивник, як радше боягузи, що втікають перед карою, відповідальністю, опінією, так само як у війні боягузи втікали з фронту.

† А н д р е й , Митрополит.

П і д л ю т е , в день св. пророка Ілії 1934.

Культурна святиня Зеленої Буковини

17 червня цього року відсвятковано в Чернівцях 50-тилітній ювілей тамошнього товариства «Український Народній Дім», яке є правдивим культурним огнищем цілої Буковини.

Історія цього товариства настільки цікава, що, гадаю, не зайвим буде ознайомити наших читачів з минулим і сучасним найповажнішої української установи на Буковині *) .

Організоване українське життя на Буковині розпочалося з 1869 р., коли в Чернівцях повстало перше українське товариство «Руска Бесіда». Вже з перших днів свого існування «Руска Бесіда» відчула потребу у власній домівці, але думка про будову власного дому набрала конкретну форму щойно в 1875 р., під час свята з нагоди відкриття Чернівецького університету; а саме, на «зборах русинів», де були присутні й гості з Галичини, було ухвалено заснувати для тої мети спеціальне товариство. З рамени товариства «Руска Бесіда» повстало нове товариство «Руский Дім Народний» у Чернівцях, що добилося реєстрації статуту лише 22 січня 1884 р., а вже в лютому того-ж року відбулися установчі загальні збори.

Однак лише через три роки товариство «Народній Дім» обзавелося власною домівкою, а саме, придбало в Чернівцях будинок з флігелем і огородом за 18.000 золотих ринських, але готівкою виплатило лише 807 з. р. 43 крейцарів, а на решту перебрало гіпотечний борг. З 1-го травня 1888 р. розташувалися в «Народнім Домі» всі українські товариства, — а їх в той час вже було де-кільки, — а тако-ж примістилася там і редакція «Буковини». Для сплати гіпотечного боргу та ріжних податків Товариство мусіло винаймати частину будинку.

Згодом в «Народнім Домі» примістилася нова українська устано-

*) Автор використав «Ілюстровану хроніку товариства «Український Народній Дім» у Чернівцях 1884-1934 р. Чернівці, 1934. 68 стор.

ва — хлоп'яча бурса для учнів німецько-української гімназії в Чернівцях, що її відкрито в 1896-7 шк. році, а вже через десять років Товариство збудувало спеціальний дім для бурси.

Даючи приміщення різним українським організаціям і установам, «Народній Дім» провадив тако-ж культурно-просвітню працю, — відкрив у себе читальню, улаштував вистави і вечірки, спільно з іншими товариствами організував що-річно свята в пам'ять Шевченка, Шашкевича, а потім Осипа Федьковича, славного поета Зеленої Буковини. Завдяки всьому цьому національна свідомість все більше ширилася не лише між інтелігенцією, але й між селянством і міщанством. Число нових українських товариств з кожним роком зростало, так що «Народній Дім» не міг їх усіх примістити у себе. І от, на внесення тодішнього професора Чернівецького університету С. Смаль-Стоцького, вирішено приступити до перебудови «Народнього Дому». З невеличкою готівкою — при зятягненні знов гіпотечного боргу, — вдалося перевести в життя рішення, і вже з 1901 р. примістилися в розбудованому «Народньому Домі» всі українські товариства, читальня, бурса, українська друкарня, редакції двох часописів. Отже, «Народній Дім» дійсно був огнищем життя буковинських українців.

В час світової війни цей вогник перестав світити, — будинки «Народнього Дому» підпали реквізіції для військових потреб. Коли-ж розпалася Австро-Угорська держава, то «Народній Дім» знову став центром українського руху на Буковині. В «Народньому Домі» відбулися історичні збори всенароднього віча 3-го листопаду 1918 р., які висловилися за злуку всіх українських земель в одну «самостійну, незалежну державу» та обрали Українську Національну Раду, що 6 листопаду 1918 р. видала «Універсал» до буковинського народу.

В дальшому настали події, — окупація Буковини румунським військом, проголошення стану облоги, — які унеможливили українським товариствам провадити будь-яку діяльність. Тільки згодом «Народній Дім» почав потроху гуртувати у себе українські товариства, активізувати свою просвітню діяльність і навіть збагатити свої приміщення розбудовою великої сали для театральних вистав.

Де-що з попередніх придбань «Народнього Дому» світова війна і пізніші події зруйнували та покалічили, але все-ж не зламали вони того духа, який винесли тисячі української молоді з бурси «Народнього Дому» та понесли й несуть його до найтемніших кутків Зеленої Буковини.

І коли б не було на шляху розвитку української культури на Буковині тих тяжких перешкод, що їх ставить тепер румунська влада хоча б позбавленням права українського народу на рідну школу, то, розуміється, «Народній Дім» у Чернівцях міг би похвалитися тепер ще більшими успіхами, ніж яких він досяг своєю працею протягом 50-ти років. Але будемо вірити, що культурно-просвітня праця «Народнього Дому» разом з працею інших українських товариств

на Буковині переборі всі труднощі й допоможе їм досягнути тої мети, яку ставили собі у свій час визначні українські діячі, фундатори й працівники Українського Народнього Дому в Чернівцях.

Ст. Сірополько.

Шматочки минулого

XXI

Подорож до Побиванки.

І весь я хвилювався, наче закоханий,— бігав з покоїв до дядькової коляски, розмовляв з бородатим кучером Іваном, розпитував, чи довго будемо їхати до Ромен, чи довго там стоятимемо. Кучер тільки посміхався:

— Добре доїдемо, холодком, битим шляхом, шістдесят верстов, як по півночі виїдемо, то на восьму у Засуллі будемо... Овса дали до-силь, напоїмо та й поїдемо...

— Я-ж біля вас, на козлах...

— Та добре, добре — там прироблено таке наче кріселко з спинкою, і спати можете...

— А? Спати? Ані з роду віку...

Тут кучера покликали до кухні вечеряти, а мене до кімнат. Не пам'ятаю всіх потрав на столі, крім вареного поросяти до хрину з сметаною, — я випросив собі голову з мозком, і ні на кого не дивився і нікого не слухав.

Вже проспівали перші півні, як усі дорослі знову посідали, потім встали, почали хреститися та прощатися. Я наперед усіх одягнув свою гімназійну шинельку та мабуть ні з ким не попрощавшись, як той кіт, одним духом вліз на своє крісло та нетерпляче поглядав на спини сірого четверика, що від нього солодко душило кінським потом та свіже намащеними наритниками. Віжки були сині, плетені. Іван спокійно розібрав їх...

І так-ж сині тіні лягли на землі від коней, від людей, від коляски. Весь будинок та кухня здавалися особливо білі, аж блакитні. Різко виділялися стайня, повітка, колодязь...

Рушили...

Зразу з гори шагом, туго натягнув кучер віжки, поки знижались ми двором до вулиці, а потім круто праворуч і знову на гору, минаючи церкву... Щиро взявся четверик. За хвилину пробігла ліворуч садиба Марусевичів, загавкали собаки, прошелестіли своїм листям тополі, далі ми вже на битому шляху. Обернувся я з своєї висоти і вгледів як пестливо освітлював місяць дахи гирявських хаток, що залишилися по-за нами.

Зтиха брязкотить підкова у якогось коня. Мовчить кучер, мовчать у колясці дядько та сестри, — мабуть дримають...

Не дрімав тільки я. Вільно закурив цигарку, коли б сидів там батько, то не можна було б цього...

Мабуть менш, як за годину були ми вже в Карабутові, що в дванадцять верстах од Гирявки. Не знаю і не знав я кращого українського краєвиду, як село поночі, коли воно спить осяяне повним місяцем...

І знову широкий, наче синій шлях... Старі верби де-не-де ще позалишалися по ньому, те-ж стоять мовчки, ніби щось згадують...

— Борисе, чи тобі там не холодно? обзивається до мене дядько.

— Ні, ні...

— А то переходи до нас, місця-ж багато, може й заснеш...

— Щоб я заснув? Ні, ні...

— Ну, як хочеш...

А я хотів одного — весь час дивитися на красу української ночі, наче закоханий на личко своєї любові, може тому, що місячної ночі їхав я кіньми шляхом уперше...

Далі зразу наче потеплішало, бо довелося знизитися нам у долину і знову навколо розкинулося болото Ромен. Треба було переїхати дерев'яним мостком. Іван спинив коні, дав мені віжки, а сам зліз одпрягати одного пристяжного. Чути було як в осоці до своєї подруги болотяний півник:

— Тр, тр-тр-тр...

Потім зліз і я, взяв у повод того пристяжного черкеса, що покірно пішов за мною — вже гостро душило від нього потом, але ди-хав він спокійно, потім позіхнув, брязкочучи вдилами. Обережно переїхав Іван трійкою мосток, знов почепив посторонки, завожжав. Знову рушили далі.

У колясці мабуть усі спали, бо ніхто не обізвався.

Я закурив нову цигарку. Іван викресав огню та запалив губ-кою свою люльку.

Стало свіжіше навколо повітря, наче трошки, трошки поясні-шало, наче зелене стало небо, коли ми доїздили до села Хмільова; як стали ми минати перші хати, то заспівав півень, потім другий, третій...

— Тут треба буде напоїти коні, бо вже тяжко дишуть, двадцять п'ять верстов уже проїхали, обізвався Іван, ховаючи люльку до кише-ні.

Повернули до воріт попівського домка, там як раз на вулицю виходив колодязь з великим «журавлем», а коло його на присохах, довге, досить велике, корито.

Легесенько заржали двоє з черкесів. З попівського двору вийшла наймичка, ще заспана, подивилася на кучера, на коляску та якось лагідно вимовила:

— Давайте-ж, дядьку, я витягну води коням...

— Дякую, дівчино, я і сам управлюся...

Зарипів журавель, нетерпляче забрязкотіли вудила.

— Це вже Хмільів — обізвався з коляски дядько.

— А вже-ж. Хмільів.

Мої сестри спали, прихилившись одна до одної.

Музикою здавалося мені рипіння журавля і великою красунею дівчина-каймичка, що стояла біля відчиненої хвіртки, склавши руки на грудях, бо мабуть було їй холодно напіводягнутій, без корсетки, тільки в запасці та в вишиваній сорочці.

А як виїзжали ми з цього великого села, то вже почервоніло небо, побілів місяць, поховалися зірки. Рожевою здавалася трава по краях шляху. Спати і звання не хотілося... Ізнову, — а ще тридцять п'ять верстов, — топочуть, трохи брязкочучи якоюсь одною підковою, шістьнадцятеро кінських копит вже по землі роменського повіту, вже по Полтавщині.

Показався спереду блакитний туман.

То вже Засулля, вимовив Іван.

А в колясці ще спали, навіть і тоді як вставало жовто-гаряче сонце. І як вони можуть, приходило мені на думку, як вони можуть не дивитися на ту красу, що її намалював сам Господь Бог... Звикли вони до неї... Вже не здається людям величезним чудо, бо повторюється воно що-ранку. Нещасні оті і пани і селяне, що примушені долею клопотатися і про господарство, і про працю, прагнучи змінити своє життя на краще. І мабуть чи не найщасливіша з них ота попівська наймичка, що стояла у Хмільові біля колодезя, не думаючи про своє майбутнє.

Не хотілося і мені думати про своє майбутнє.

Здалека здавалося мені місто Ромен маленьким Києвом. Тако-ж на горі, тако-ж над чудовою блискучою річкою, але в середині курява, брудні бруки, маленькі домки в садках; далі, на горі, місто покращало, приїхали ми на велику площу, де відбувався знаменитий на всю округу кінний Іл'їнський ярмарок.

Під'їхали до якогось заїздного двору. Вибіг те-ж заспаний, в одній жилетці служник і, низько кланяючися, привітав «генерала».

Я не почував себе втомленим, коли ми сідали за стіл снідати. Дядько і сестри те-ж були веселі. Дядько дав мені «на расход» три карбованці, і я пішов сам походити по новому місту, подивитися, — як казав колись мій кум Оникій Лисенко, — де, що як і до чого приходитьсь...

Купив я собі новий порт-табак, тютюну, огниво з жовтим шнуром, мундштук.

Ходив поважно і наче де-які будинки та церкви здавалися мені знайомі, бо не зазначив я раніше в цих шматочках, що вже раз бачили очі мої Ромен — з бабусяю Лашинською були ми тут, коли ще батько не були одружені вдруге. П'ять років тоді мені було і пам'ятаю, що їхали ми тоді майже не два дні.

Тепер же я почував себе дорослою людиною.

Дядько Хведір Матвієвич пішов з моїми сестрами те-ж щось купувати, а повернувшись до заїздного двору о годині четвертій, наказав запрягати, щоб на вечір бути вже вдома в Побиванці, тоб-то проїхати ще сорок верстов.

Давно колись прочитав я у Шевченка:

Село! І серце одпочине...
Село на нашій Україні —
Неначе писанка: село
Зеленим газом поросло;
Цвітуть сади, білють хати,
А на горі стоять палати

Неначе диво, а кругом
Широколисті тополі;
А там і ліс, і ліс, і поле,
І сині гори за Дніпром ...
Сам Бог вітає над селом!

І не можу я не пригадати оцих рядків, коли приходить мені на думку село Липова Долина, багате, гарне, повне садків, з греблею, обсаженою тоді ще молодими вербами, з великими вітряками — «машинами» на вигоні, з трьома церквами... Тисяч на сім населення...

Вже надвечір було, як обережно спускав Іван четверик з крутої гори, напруживши віжки; шурхотіли загальмовані колеса.

З пів-години їхали ми доброю риссю Липовою Долиною. Далі знову шлях, шлях аж до самого Гадячу, але не доїжджаючи до нього 18 верстов, звертаємо ліворуч, — і ми вже в Побиванці.

Дядькова садиба здалася мені за дуже панську. Великий будинок на два поверхи з баштою, чималі стайні, великі клуні, кухарь, льокай, дві покоївки...

Мабуть тижнів з два погостювали ми тут з сестрою Галею.

Подарував мені дядько шовковий черкеський бешмет, ногавиці. Де-кільки разів їздив я верхи на добрих конях з дядьком та моїм братом у других Олексієм то в поле, то кудись у гості. А увечері ходив я по великих покоях, особливо цікавив мене дядьків кабінет, де по стінах висіло де-кільки власноручних малюнків Шевченка.

Все було добре у цьому господарстві, багато люду годувалося біля нього, робітники хлопці та дівчата, ситі, веселі.

Але не було ніби в ньому тої поезії, яка непомітно помічалася і в Підлипному, і в Гирявці...

І от тепер, кінчаючи цю першу частину моїх споминів, повинен я з чистим серцем підкреслити, що за всіх перших двадцять п'ять років життя мого почував я себе найщасливіше і бачив велику красу України не в Києві, біля якої небудь коханої дівчини, і не тоді, як кишені були з грішми, і не тоді як одержав «аттестат зрѣлости», а тоді, як мовчки напував кучер Іван коні у Хмільові, коли рипів журавель, співали, перекликаючися, далекі півні та дивився я на невідому попівську наймичку, що мовчки стояла коло воріт, склавши на грудях руки, у вишиваній сорочці, боса, в запасці — вся наче символ тодішньої, ще Шевченкової, України.

Борис Лазаревський.

(Кінець I частини).

Становище на Україні*)

Для того, щоб зрозуміти становище на Україні, потрібно глянути назад і зробити хоч короткий аналіз недавньої історії нашої батьківщини.

*) Доклад, читаний на X-му з'їзді Союзу Укр. Емігр. Організацій у Франції, що відбувся в Парижі 20-21 травня 1934 року.

Для полегшення нашого завдання розіб'ємо цю модерну історію нашу на кілька етапів:

1. Боротьба збройна за державність (1917-1922).
2. Окупація України — розвиток УССР — НЕП — українізація (1922-1929).

3. Поступове знищення УССР — її ліквідація — останні переслідування і перетворення України в звичайну провінцію ССРСР (1929-1934).

Ми всі приймали участь у відновленні нашої державности і у тій завзятій боротьбі, яка тяглася роками на теренах України і по-за межами її. Не будемо спинятися над тим, що довелося нам пережити, що ми самі бачили, що перетерпіли. Чим далі одходить од нас цей, здається, недавній період України, тим виразнішими стають для нас головні причини нашої невдачі.

Одзначимо лише дві головніших з цих причин, і то причин, усунення яких од нас самих, од нашого народу залежали, — се-то причин характеру суб'єктивного. Лишимо по боці всякий об'єктивізм. *Vae victis* — горе перекоженим, отже з цього горя перекожених і починаймо.

З головніших суб'єктивних причин одмітимо дві:

1. Ми, як нація, в момент революції 1917 року не мали достатне глибокої і сконденсованої національної свідомости, се-то Україна не була в достатній мірі організована духовно.

2. Наша батьківщина, віками перебуваючи у чужинській неволі, не була на той час достатне організована матеріально для прийняття форм самостійного життя, за короткий час існування нашої держави молоді покладено лише початки цієї матеріальної організації, се-то організації державного апарату, армії, політичної, культурної та економічно-господарської структури України.

Але, хоч наші зусилля й скраховували, і перемогла нас сила чужа, сила Москви, проте ідея відтворення самостійної Української Держави, скріплена в боротьбі жертвами і кров'ю пролітою, — залишилася жити на окупованих ворогом теренах України. Ця ідея, що набрала вже і за наших часів реальної форми, бо ж зафіксована найголовнішим актом модерної нашої історії, а саме актом проголошення самостійности 22 січня 1918 року, — такою ж живою продовжувала бути і є по цей час. Коротко говорючи, реальна форма її була і є сьогодні в гаслі — відірвання від Москви України. Без цієї формули немислимою є ідея самостійности України. І на протязі часу, з моменту припинення організованої збройної боротьби, власне по цьому шляху йдуть всі зусилля як українського народу, так і української еміграції, що є його еманцією. Гасло це — гасло 'чолом проти півночі' — не вмере на протязі століть, бо навіть коли існуватиме вже незалежна Українська Держава, то все одно над нею висітиме постійна загроза московського імперіялізму.

Москва дуже зручно використовувала і використовує всі можливості, щоби задержати в своїх лабетах Україну. Вже саме утворення більшовиками УССР, яко противаги УНР, були сильним козирем в руках наших окупантів, і цей козир з їхньої гри випав лише з моментом смерті Скрипника і Хвильового. Але до 1933 року більшовики використовували цей козир дуже успішно. Утворення ССРСР, се-то Союзу Республік, куди по конституції ССРСР увійшла і УССР, як самостійна держава, являлося продовженням тої самої гри, лише з тою різницею, що ця конституційна реформа мала бути не лише для внутрішнього, але і для зовнішнього ужитку.

І справді, в складі ССРСР — УССР є самостійна держава, має свій уряд в Харькові, свої власні комісаріати-міністерства, свій суд, свій бюджет, власне управління сільським господарством, промисловістю, транспортом залізничним і річним, свої наукові інституції та заклади і т. д. Конституція ССРСР говорить, що Українська республіка має право покинути союз, коли схоче. В цілях, так би мовити, загально-союзного значіння такі державні функції, як закордонні справи, фінанси, армія та флота, а пізніше внутрішні справи, сконцентровані у Москві. Але в Мос-

кві так само знаходяться по різних центральних союзних установах, партійних і державних, представники совітської України, які є свого рода послами совітської України і які мали б своїм головнішим завданням оберігати інтереси України.

Але ж ми знали тако-ж, що крім керування закордонними справами, армією й флотою, фінансовими та внутрішніми справами, яке знаходилося у Москві, функції решти комісаріятів на совітській Україні, хоч по формі і були ніби самостійні, але по суті були блефом, і українські комісаріати в Харькові являлися по суті лише передаточними інстанціями між Москвою та українською територією з її населенням.

Одначе, так мовити, юридичне становище совітської України могло задовольнити кожного правника, але, на щастя, таке становище України не довго тривало.

Ми вже зазначили, що харьківський уряд був лише юридичною фікцією, був, так би мовити, експозитурою Москви на Україні. Фактично це цілком логічно і підтверджується це самою структурою совітського союзу взагалі. В цьому бо союзі грають ролю і посідають керівництво не уряди, не державні інституції, а партія і її органи. В совітському Союзі єдино чинною і фактично керівною є партія большевиків, яка в залежності від території, на якій вона чинить і перебуває, мінє свою назву. Напр., на Україні вона називається КПБУ—комуністична партія большевиків України, на Білорусі — КПББ— комуністична партія большевиків Білорусі і т. д. Отже окремими частинами Союзу керує і править розгалужена партія, що центром своїм має Москву, центр всього союзу, центр всесоюзної комуністичної партії, яку вони називають ВКПБ. В тій же Москві перебувають і інші центральні комуністичні органи, як Інтернаціонал, МОПР і т. и.

Відома всім доля УКП (української комуністичної партії) та лівих есерів, яких знищила совітська влада, бо вони хотіли бути самостійними і незалежними від московського центру, а це ще раз доводить ясність і чіткість залежності КПБУ від Москви.

Одначе після припинення збройної боротьби за незалежність, Україна, рзбурхана ідеєю національного визволення і гаслом відірвання її від Москви, продовжувала за ці гасла боротьбу, лише іншими способами. Ми вказали на головніші суб'єктивні причини нашої невдачі 1917-1921 р. р., але збройна боротьба наша і перші роки існування нашої держави започаткували найголовиші два процеси, без яких не можна собі уявляти існування держави. Ці процеси такі:

1. Процес поглиблення і конденсації національної свідомости і почуття окремішности нашого народу і

2. Процес матеріальної організації населення і території, як підготовна стадія до прийняття самостійних форм існування Держави Української.

І другий зазначений нами період 1922-1929 р. р. увесь проходить виразно по цим двом магістралям.

Свіжі спогади про збройну боротьбу, принесені жертви і розлита по всіх закутках України кров її синів, негорслі могили борців за волю знаних і незаних, рештки повстанчих загонів, що ще б'ються з ворожою владою, — все це нагадує про можливість перемоги, все це поглиблює національну свідомість населення, все це конкретизує завдання боротьби, все це дає одчуті окремішність українського народу .

Розвивається імпульсивно діяльність наукових і культурних інституцій, закладених ще за часів самостійности України, іде повною ходою робота літературних угруповань та мистецьких організацій, поширюється видавничя діяльність, гочинається розвіт так зв. українізації. Це період— Неп'у. Звичайно, увесь цей розвиток мусить йти під комуністичним соусом, одначе продовжує він поглиблення того гасла, що так ненависне окупаційній владі — відірвання України від Росії. І це поглиблення національної свідомости і загострення ідеї української державности підтверджується чуйними заходами совітської влади проти розвитку цієї

ідеї. Боротьба за цей період совітської влади з українською ідеєю виявлялася у різних формах. Розглянемо їх по категоріям.

1. Прямі переслідування. Совітська влада без перестанку переслідує повстанчі українські загони, що оперують по різних кутках України. Влада бореться проти скритої, по вислову большевиків, «контрреволюції», в яку попадають всі ті, хто приймає участь у визвольній боротьбі і хто залишився на Україні і не пішов на еміграцію. Переслідує совітська влада українську церкву і духовенство, творить для того так зв. «живу церкву» і т. д.

До цієї категорії заходів треба однести і вбивство святої пам'яті Головного Отамана Симона Петлюри, що втілює у своїй особі живий вияв стремління України до незалежного життя і який дав своє ім'я цілій епосі нашої історії — назву «петлюровщина», що є синонімом боротьби за самостійність України. Відомо, яке надзвичайне вражіння справила звістка про його смерть на Україні. Відомо, що вже 30 травня 1926 року в Києві, в Святій Софії, відбулася при тисячному натовпі анонімна панакхида, і присутні знали, що вони моляться за спокій душі мученика-вождя.

2. Політика денационалізації. Совітська влада розпочала планове переселення з України українського контингенту, а на Україну насилала чужеродний елемент, завжди і постійно ворожий Україні. Одночасно під назвою так зв. «національної політики» переводиться утворення жидівських, польських, німецьких та інших колоній на Україні; твориться Молдавська Автономна Республіка, яка тяжить на бюджеті УССР, збільшується російський контингент в районі Донбаса в такий спосіб, що за кілька років українське населення в цьому районі зменшилося з 70 відс. до 42 відс.

Ця політика денационалізації України і розрізнення її населення в спосіб вкраплення чужих нам елементів провадилася систематично і планово, і вона, ця політика, безперечно ще більше загострювала стосунки тубільного населення з владою, і цим самим допомагала поглибленню національної окремішності українського населення.

3. Економічне поневолення й експлоатація України і її багатств. Совіти не церемонилися з Україною і в перші-ж часи окупації почали вичакувати з неї все, що Україна може дати і продукувати. Руда і вугіль стають предметами головніших потреб совітів. Але особливо страшною є експлоатація основної бази України — це її селянства, яке продукує хліб. Під тягарем численних податків, поневолене політично і соціально, хоч на папері існує «робітничо-селянська влада», селянство України протягом цього часу являється об'єктом різноманітних експериментів з боку совітської влади, експериментів, що мають метою не тільки ослабити ідеологічну силу його, його матеріальну спроможність, його характер соціальний, але й переробити типового українця-господаря, індивідуаліста, власника, трудолюба, — в звичайного робітника-батрака, який має робити не на фабриці, а на землі «на своїй, але не його» землі, на вірного поклонника ідеї комунізму і звичайного функціонера, який підтримував би совітську владу.

Методи в цьому напрямку уживали совіти самі різноманітні: організація внутрішнього шпionaжу, штучний поділ селянства на «бідняків», «середняків», «куркулів», «незаможників» і натравлення одних груп на других, виселення по-за межі України, як напр., на Соловки на примусові роботи, вакханалія різноманітних продподатків та податків і т. и. Ясно, що совіти зустріли надзвичайний спротив з боку українського селянства, і далініша історія України проходить фактично під гаслом боротьби між владою і цією колись етнографічною, а чим далі, то все більш свідомішою національно, масою селянства, яке до третього зазначеного нами етапу приходить вже не таким, яким ми його знали, але значно розвиненим і національно, і потенційно. То-ж упертий спротив селянства привів совіти до боротьби з ним рішучими кардинальними заходами.

Одночасно з розвиненням національної свідомості і поглибленням її в масах людності української, іде й другий процес організації цієї національної свідомості у всіх площинах політичного, соціального і економічного життя совітської України.

Хоч як влада совітська обмежувала культурний розвиток України і її культурне життя взагалі, проте йде глибоко zakresна робота наукових інституцій — Всеукраїнської Академії Наук, наукових інститутів, окремих наукових установ; розвивається життя і діяльність мистецьких організацій. Українські вчені, письменники та літератори, що залишилися на Україні, відроджують і відмолоджують традиції і джерела української культури, що порохом вкрилися за часів царату. Робота за той час дуже продуктивна Української Академії Наук, різних наукових інститутів та організацій, українізація де-яких шкіл на Україні як не в цілому, то принаймні частинна, себ-то окремих факультетів, — все це мусіло витворити цілий кадр української інтелігенції, яка в тих тяжких умовах окупації все-ж зуміла підвести бази під доктрину незалежності української культури, науки, мистецтва.

До того ще українські вищі школи, що мали випустити кадри української інтелігенції, почали вбирати в себе маси української людності. Цікаво одмітити такий показний факт за той період. По статистиці за часів НЕП'у заповнення українським елементом охоплювало такі факультети: медичний, педагогічний та агрономічний, які мали до 70-80 відс. українських студентів, педагогічні-ж інститути мали до 90 відс. українського елементу. Чим це пояснити? А от чим. Ці три факультети мусіли дати медиків, учителів та агрономів, себ-то той кадр, який повинен обслуговувати село, кадр, якого Україні бракувало раніше. І цей кадр, вийшовши з надр населення сільського, на 75 відс. вертався назад у село, витісняючи звідти, як старий, приший, дореволюційний, так і совітський насильний чужий елемент.

Далі, організація на Україні різного роду трестів, споживчо-економічних та кооперативних організацій — одкривала шляхи доступу туди українському елементові для обслуження української території. З другого боку, в складі службовців комісаріятів харківського «уряду», а особливо в комісаріяті освіти та хліборобства, а далі й по різних галузях адміністративного совітського апарату по всій Україні — була величезна кількість українського елементу. Заповнювалася і комуністична партія людьми українського походження, які навіть не були комуністами, а вступали туди лише тому, що без партійного білету ні жити, ні робити не можна було. Повсякчасні «чистки» партійного апарату доводять, проте, яку масу партія на Україні вбирала в себе елементу чужого їй ідеологічно.

Існування українських театрів оперних та драматичних, як, напр., «Березіль», а потім театр Садовського, що повернувся з еміґрації, існування й робота мистецьких груп, як «Плуг», «Гарт», «Молодняк» то-що; випуск мистецьких журналів і часописів різних мистецьких напрямків; поява кадру українських совітських письменників і публіцистів, видавничо-діяльність Держвидату України і окремих видавництв, врешті утворення і праця українського кіно — ВУФКУ — видавання навіть українських поштових марок, — все це доводить, що за цей період йшла організація українського національного ества, диференціяція його чинности духовної і матеріальної, що мусіло б заповнити порожню юридичну формулу — УССР.

Цей період можна було б назвати періодом мобілізації матеріальної в противенство першому періодові — 1917-1922 р.р. — періодові так мовити мобілізації духовної і ідейної.

Ясно, що такий розвиток як національної свідомості, так і матеріальної її виявлення в організації кадрів інтелігенції для обслуження різноманітних ділянок життя, зріст культурної роботи й вгливи її, хоч як не була вона прикрашена червоною фарбою, згідно офіційній формулі про творення української культури національною форхою — комуністичної

змістом», усамостійнення певних галузів життя совітської України, як, напр., освіта, сільська адміністрація, кооперативна діяльність то-що,— ці процеси мусіли привести Україну до конфлікту з Москвою, бо вістра розвитку культури української, науки, літератури, мистецтва, а так само культури матеріальної, — в наслідок посилення національної свідомости, само собою мусіло направлятися проти московської культури, науки, літератури, мистецтва, проти московських способів визиску і поневолення. Таким чином сам собою, бігом часу і обставин, повставав конфлікт двох систем, який міг бути розрішений лише в спосіб перемоги одної системи над другою. І справді, ми були свідками таких виявів, що показують наочно присутність цього непримирного конфлікту України з Москвою. Це — відомі явища на совітській Україні: шумськізм — течія загального порядку, хвильовізм — в українській літературі, волобуєвщина — в економіці. Шумський боровся за усамостійнення функцій совітської України і особливо яскраво боровся на ниві культурного розвитку України. Відомо, як його було переслідовано совітами і чим кінчив Шумський. Хвильовий, комуніст по переконанням, але українець з походження, бігом часу прийшов до того, що кинув гасла «Геть з Москвою, даймо Європу», «пріч з московською літературою», а далі то навіть кинув крилату фразу про те, що «ідеї комунізму бродять скорше по Азії, ніж по Європі». В цих словах Хвильового вже видно ясно, що Хвильовий по ріжкому розумів місію України і Москви, і що ці місії одна з другою не зійдуться і не помиряться. В економіці відома теорія Волобуєва, росіянина з роду, який шляхом чисто наукових дослідів дійшов до переконання, що становище України під совітами є більш колоніяльним, ніж воно було навіть за царату. Ці думки, зведені у стройну теорію, викликадав Волобуєв на Україні у вищих шлогах.

Ми взяли лише ці три найбільш широко відомі течії протистивенства совітської України відносно зажерливої Москви. З цими течіями большевицька Москва боролася всякими способами, утисками, докладами, примусами підписувати «покаянні» листи у визнанні «помилко» та «ухилів». Але ці течії свідчать, що культурний і економічний розвиток України неминуче веде до конфлікту з Москвою і до сепарації України від Росії.

З другого боку, шалений спротив українського села, його одверта і скрита боротьба, що втворювала вже з цього селянства певно визначену соціально об'єднану політично масу — мусіли привернути всю увагу совітської влади, якої існування на Україні ставало чим далі, то більш загрозованим.

Тому то третій означений нами період, починаючи від 1929 року по наші часи, себ-то половина 1934 року, — є періодом найрішучішого наступу московських людей на Україну, наступу, який мав на меті знищити все, що було українським, все, що могло б натакати на сепаратизм України від Москви, все, що могло б нагадувати про самостійність України. Інакше — за п'ять год Москва постаралася зліквідувати УССР, і назва ця залишилася лише на папері.

М. Ковальський.

(Далі буде).

Українське Воєнно-Історичне Товариство випустило в світ
нову книжку

« За Державність »

збірник 4.

Хроніка

3 життя укр. еміграції.

У Франції.

— Українська служба Божа в Греноблі. 5 серпня с. р. п.-о. прот. І. Бриндзан відправив у Греноблі в місцевій православній грецькій церкві службу Божу, на яку зійшлися не лише місцеві та з околиць українці, але тако-ж греки і де-які росіяне й поляки.

Українська служба Божа дала українцям дуже велике душевне задоволення і всі гаряче молились, щоб як найскорше прийшла довго всіми очікувана хвиля визволення нашої батьківщини. Молитва за Україну зворушила не тільки українців, але й присутніх чужинців, які душею співчували горю українського народа.

Після служби Божої п.-о. І. Бриндзан посвятив хрест-пам'ятник на могилі померлого у Греноблі поручн. української армії Л. Кушніра. Під час служби Божої і панахили по бл. пам. Л. Кушнірові співав місцевий український хор.

— Свято І. Франка в Труа відбулося в Українській Громаді 17 червня с. р.

Свято відкрив голова Громади п. Андрієвський, після чого з рефератом виступив п. Томашівський. По закінченні реферату хор заспівав «Шалійте».

Другий відділ свята складався з декламацій: «Моя любов» — п. Андрієвський, «Знайомі та незнайомі» — п. Ситник, «Міхаліні Р.» — пані Ситникова, «Малій» — Михайло Ситник, 7 років.

В третьому відділі хор заспівав «Не пора», «Гайдамаки», «Верховина» та «Було літо».

На закінчення свята було поставлено виставу — драму на

3 дії «Страчене щастя» при участі паній Андрієвської та Ситниківни й пп. Андрієвського та Сорони.

Закрилося свято співом «Ще не вмерла Україна».

К і р і є н к о .

— Перший концерт кубанських козаків у Тулузі. Кубанські козаки, що перебувають у Тулузі, за поміччю українських емігрантів, дали 2 червня с. р. свій перший концерт в салі на вул. Montpoul. Концерт мав на меті не лише дати можливість собі послухати рідну пісню й бандуру, а тако-ж і мету пропаганді, якої досягнуто в повній мірі. Чужинці, які були на концерті, дуже були задоволені з нього, і французи мали можливість не лише чути українські і козацькі пісні, а й придивитися до українських і козацьких убрань, які на собі мали виконавці, і з усього переконалися, що кубанці не є росіянами, і що в них є свої пісні і своя музика.

Не дивлячися на коротку підготовку концерт пройшов дуже добре. Хор заспівав: Славім Платова героя, Ой там за Дунаєм, Ревуть стогнуть, і Скинув кужель—під танець. Танцював українець Лука Скибинський. Спів хору викликав довгі аплодисменти.

Далі грала козацька оркестра балалаєчників і співали солісти чужинці панове Eskalano та Zamogano. Нарешті виступив тако-ж з грою на бандурі наш відомий бандурист-вртуоз п. Ємець. Полілася на салі, яка не дихала, ніжна мелодія українських пісень і зачарувала всіх, тако-ж і французів. Тулузька газета «La Deresche» від 4 червня вмістила в рубриці Courier artistique прихильну замітку про концерт, особ-

ливо відмічаючи артистичну гру на бандурі п. Ємця.

Після концерту відбулася спільна вечеря українців та кубанських козаків, які зібралися однією тісною сім'єю. Під час вечері всі присутні сфотографувалися.

На другий день знову зібралися українці разом з козаками в невеликій салі. На цьому зібранні п. Ємець грав на бандурі вже тільки для своїх. Грав він чудово, і не в одного з присутніх стисалося серце, і не один з присутніх, слухаючи бандуру, подинов думкою на батьківщину... На цей раз п. Ємець загравав «Морозенка», «Перезвони», як запорозький козак прощався з своїм конем, коли вмірав, потім колискову пісню, уложену п. Ємцем на честь 359-ти українських козаків, що загинули під Базаром, і ще багато інших пісень сумних і веселих. Треба самому чути цю чудову музику, тоді тільки можна уявити собі, як вона промовляє до козацького серця.

І. Курило.

З життя Товариства б. Вояків Армії УНР у Франції.

До смерти маршала
Ліотея.

Управа Т-ва вислала співчуття дружині покійного маршала Франції, військовому міністру маршалу Петену і генералові Вейгану. У відповідь на вирази співчуття голова Т-ва ген. О. Удовиченко одержав такі відповіді:

Від дружини бл. пам. маршала Ліотея: «Пане генерале, я глибоко зворушена тим свідомством симпатії, яке ви були ласкаві надіслати мені в моєму великому горі. Прошу вас поділити мою найглибшу подяку з п. генеральним секретарем і бувшими українськими комбатантами. Маршалова Ліотей».

Пан військовий міністр Франції маршал Петен доручив шефові свого особистого секретаріату надіслати Товариству таку відповідь, яку й отримано: «Пане голово, Маршал Петен доручив мені передати вам подяку за вирази симпатії, які ви ласкаві були йому

засвідчити в імені бувших українських комбатантів у Франції з приводу смерти маршала Ліотея. Маршал Петен був дуже зворушений свідомством фронтової товарищескості і з свого боку просить вас його передати членам вашого Товариства. Прошу вас, пане голово, прийняти вирази моєї великої пошани й віданости — шеф особистого секретаріату» (підпис нечиткий).

Пан генерал Вейган, містоголова Вищої Військової Ради і генеральний інспектор французької армії, надіслав картку з написом — і з глибокою годякою за співчуття з приводу смерти маршала Ліотея».

— Відкриття «Корпорації Лицарів Залізного Хреста» при Т-ві. 5 серпня с. р. в Оден-ле-Тіші відбулось урочисте відкриття «Корпорації Лицарів Зал. Хреста». О год. 16 в салі зібрались усі вільні від праці лицарі Зал. Хреста, як з м. Оден-ле-Тіша, так і з його околиць, на чолі з найстаршим лицарем членом Т-ва п. ген. Башинським, головою корпорації п. поручником Калінченком та лицарями пор. Авраменком, Щербакком, Лук'яненко, Суським, Гайдюком. З м. Кіютанжа на відкриття прибули полк. Черноморець і Бурбелко. На свято прибули також уповноважений Т-ва в Кіютанжі сотн. Руденко і уповноважений в м. Оден-ле-Тіші п. Житній, з багатьма членами філій.

Французькі комбатанти на свято делегували п. Албертіна — секретаря і першого заступника голови п. Лагера.

Свято відкрив промовою голова Т-ва ген. О. Удовиченко, який вітєв лицарів Зал. Хреста з доручення Головного Отамана А. Лівницького, прем'єр міністра В. Прокоповича і військового міністра ген. В. Сальського та передав найстаршому лицареві ген. Башинському корпоративний стяг, вишиваний дружиною ген. секретаря Т-ва п. Ковальською.

Ген. Башинський відповів чудово патріотичною промовою, після якої хор під орудою п. Лисенка заспівав національний гімн.

Потім полк. Черноморець відчитав короткий реферат про перебіг Зимового Походу. Пані Черноморцева з великою експресією продекламувала кілька віршів, присвячених українському війську. Представник французьких комбатантів п. Альбертін широко вітав лицарів і всіх присутніх членів Т-ва. П. Альбертін, який являється одним з відповідальних чинників дирекції місцевого заводу, зазначив, що як французькі комбатанти, так і дирекція заводу завжди з великою симпатією ставляться до українців, допомагали і будуть допомагати в їх потребах. Закінчив свою промову п. Альбертін вигуком «слава».

У відповідь на промову п. Альбертіна ген. Удовиченко сказав слово на честь французьких комбатантів і французької армії. Французькі команданти, задоволені перебігом свята, залишили збори під вигук «слава».

Далі відбувся концерт, в якому приймав участь хор під орудою п. Лисенка та п. Черноморець, Гахович, Дідок, Калиніченко, Селенко й інші. Свято закінчилося товариською вечерєю, під час якою грала оркестра. Було безліч промов, в яких згадували про Гол. Отамана А. Лівіцького, прем'єр-міністра В. Прокоповича, ген. Сальського, ген. Омеляновича-Павленка та інших визначних генералів. На кілька годин вояки відірвались від буденного життя та в тісній військовій родині пригадували минуле, думали про майбутнє.

Голова корпорації п. Калиніченко, секретарь п. Лук'яненко, як господарі свята, своїм організаційним хистом і турботами зпричинилися до того, що відкриття Корпорації Лицарів Залізного Хреста зпливиться у всіх присутніх на довго доброю згадкою.

Корпорацію засновано, як секцію при Т-ві, на бажання членів Т-ва, що приймали участь у Зимовому Поході та яких нагороджено було Залізним Хрестом. Завдання корпорації: підтримання традицій, репрезентація, пред-

ставництво перед Орденовською Радою.

Не зайвим тут буде згадати, що представник французьких комбатантів п. Альбертін в персональних розмовах з ген. Удовиченком підкреслив, що українці в Оден-ле-Тіші заслужили симпатії з боку дирекції заводу, бо назагал тримаються добре, живуть організовано. Дирекція розуміє становище їх, тому особливу вагу звертає на забезпечення працею. Особливу симпатію п. Альбертін висловив до ген. Башинського.

В Польщі.

— 3-ій з'їзд у Варшаві делегатів товариства Український Центральний Комітет у Польщі має відбутися 28-30 вересня с. р. з таким програмою:

1-й день — відкриття з'їзду, обрання президії з'їзду, обрання мандатної комісії, привітання від організацій та окремих осіб, доклад мандатної комісії, ухвалення регуляміну з'їзду, затвердження програму праць з'їзду, обрання комісії, справоздання президії Ради УЦК, справоздання Головної Управи УЦК.

2-й день — справоздання Головної Ревізійної Комісії, справоздання Громадського Суду, доклади з місць, дискусії по справозданнях, затвердження справоздань керуючих органів УЦК.

3-й день — доклади про сучасне становище, доклади комісії з'їзду, зміни в статуті УЦК і регулямінах Головної Управи та Громадного Суду, ухвалення директив для керуючих органів УЦК, ухвалення плану діяльності і бюджету, обрання керуючих органів УЦК, інші справи, що їх буде внесено до порядку денного з'їздом, закриття з'їзду.

В Чехословаччині.

— Музей Визвольної Боротьби України. Діяльність і розвиток Музею Визвольної Боротьби України ви-

кликає до себе що далі, все більше уваги і повне признание як з боку наших національних осередків та організацій, так і з боку найширших кол українського громадянства в Краю, в Америці й на еміграції. Про це яскраво свідчить і та щедра жертвеність, з якою українці цілого світу відізналися на заклик Музею збудувати Український Дім у Празі, і відповіді на анкету, переведену в цій справі Музесм, і численні призначення для праці та значіння Музею в постанвах культурно-наукових установ, закладів та з'їздів, а тако-ж і та увага, з якою слідкує за життям і зростом Музею ціла наша преса, поміщаючи все частіше інформації, звіти і замітки про музейну діяльність.

Другий український науковий з'їзд на своєму пленарному засіданні в спеціальній резолюції признав вагу Музею, як рівно-ж і те, що Музей Визвольної Боротьби України «повинен бути центральною музейною й архивною організацією закордоном». Український Академічний Комітет для міжнародної інтелектуальної співпраці при Лізі Націй, так само як ректори українських високих шкіл у Чехословаччині (Українського Університету, Української Господарської Академії й Укр. Високого Педагогічного Інституту) однозгідливо ствердили в своїх проголошеннях, що Музей фактично вже став тако-ж центральною установою й розвинувся до загально-національного значіння. Таке саме признание для Музею та прихильне до нього відношення й допомогу виявили й десятки інших установ і організацій українських як красивих, так і еміграційних. Багато з них вписалося в добродію Музею або в фундатори Українського Дому. Все це надає великого, справді загально-національного значіння музейній акції що-до збудування Українського Дому в Празі, яка переводиться по-над політично-партійним і т. под. поділом, а під патріотично-об'єднуючим гаслом: Нація для себе!

М. Б.

Пожертви на Український Дім у Празі можна пересилати через редакцію нашого часопису або на адресу п. директора Музею проф. Д. Антоновича: Prof. D. Antonovyc, Praha-Nusle, 245 Czechoslovakia.

— 12-ліття огнища української технічно-господарської освіти і науки. 16 травня сповнилося 12 років з того моменту, коли формально розпочала чинність наша національна політехника — Українська Господарська Академія в Подєбрадах. 16 травня 1922 року повстала Подєбрadsька Академія, як висока політехнічна школа, організована громадськими та науковими силами української еміграції в Чехословаччині. Заснованням Академії було створено огнище української національної технічно-господарської освіти і науки.

Многолітня діяльність академії стала гордістю української нації і доказом здібности українців творити власними національними інтелектуальними силами наукові цінності в царині економіки, агрономії та сільсько-господарської техніки. Академія за перше 10-ліття своєї чинности випустила поверх 550 інженерів та видала сотки наукових і педагогічних фахових праць, які є поважним вкладом у скарбницю української науки.

Академія повстала і розвивала свою діяльність на землі чеського народу і завдяки матеріальній та моральній допомозі чехословацької влади. В останні роки тяжкий фінансовий стан як самої академії, в наслідок зменшення допомоги від чехословацького уряду, так і безвиглядний, в наслідок господарської кризи, тяжкий матеріальний стан української молоді, — змушував шукати для продовження навчальної чинности академії нових формъ, відповідних до фінансових ресурсів як самої Академії, так і матеріальних можливостей української молоді, бажаною студіювати на своїй високій політехнічній школі. Такою новою формою чинности нині є Український Технічно-

Господарський Інститут при Академії.

Цей Інститут позаочною, кореспонденційною метою, впротязі 2-х років свого існування розгорнув в повному об'ємі роботу на економічно-кооперативному факультеті та відкрив ряд практичних курсів при факультетах агрономічним і хемико-технологічним. При економічно-кооперативнім факультеті функціонують тако-ж курси національної освіти і науки в Подєбратах, створений на протязі 12 років колективної творчої праці професури та студентства, і далі не тільки не завмре, а навпаки, успішно буде розвиватися.

На Українськім Технично-Господарськім Інституті нині студіює 330 студентів і курсантів. Інститут за короткий час свого існування розвинув поважну видавничу діяльність. Вже вийшло та друкується 38 підручників фахової літератури в розмірі 810 друкарських аркушів, або 6500 сторінок in 4-. Сотки української молоді студіями на Технично-Господарському Інституті при Академії нині здобувають освіту на шкільних лавах у власній хаті.

Продовження навчальної діяльності Академії в цій новій формі було уможливлено завдяки тому, що організованими силами українського суспільства перед 3 роками був з цією метою створений фінансово-господарський центр у формі Товариства Прихильників Української Господарської Академії, яке об'єднаними силами українських установ, організацій та поодиноких осіб поставило собі за завдання створити фінансову базу для утримання Української Політехніки.

Завдяки жертвености членів Товариства Прихильників Академії, завдяки активній їх участі в творенні Української Політехніки на свої національні кошти, повстав Український Технично-Господарський Інститут позаочного навчання при Академії, який має бути етапом до створення Національної Політехніки на рідних землях.

Українська суспільність взяла таким чином справу фінансування Української Політехніки у власні руки. Завдяки цій допомозі існує надалі цей центр української технічно-господарської освіти й науки в Подєбратах, створений на протязі 12 років колективної творчої праці професури та студентства, і далі не тільки не завмре, а навпаки, успішно буде розвиватися.

В Румунії.

— П'ятиліття Головної Еміграційної Ради в Румунії. В неділю 1-го липня с. р. відбулося в Букарешті урочисте публічне засідання Громадсько - Допомогового Комітету Української Еміграції в Румунії, яке в цілості було присвячено п'ятиліттю існування Української Головної Еміграційної Ради.

Першим доповідав п. Дмитро Геродот — про організацію Української Еміграційної Ради. В своїй доповіді він освітлює два питання: 1) Які українські еміграційні організації створили це загально-еміграційне об'єднання і 2) Що сталося з цим об'єднанням за п'ять років його існування.

Далі полк. Г. Порохівський доповідає про пропаганду Головної Еміграційної Ради.

Наводячи приклади тому, яку велику вагу надають справі пропаганди навіть ті народі, які вже мають свої держави, полк. Г. Порохівський підкреслює, що по мимо систематичної пресової пропаганди, яку у відповідних країнах ведуть пресові бюро тих організацій, що входять до складу Головної Еміграційної Ради, вона й сама видала цілу низку дуже цінних публікацій, головним чином чужими мовами. Завдяки цьому не лише вироблюється прихильна для української справи громадська опінія світу, але й набуваються впливові друзі, які в догідний час можуть стати у пригоді Україні.

Д-р В. Трепке говорить про працю Головної Еміграційної Ради на міжнародньому терсні. За

п'ять років самого існування Головна Еміграційна Рада робила стільки різних виступів і перевела стільки справ, що лише схематичне перелічення їх з дуже короткими поясненнями зайняло майже півтори години часу. Тут і оборона національної гідності (боротьба на терені Офісу Нансена при Лізі Націй за означення в документах емігрантів українців терміну «українець») і виклопотання різних грошових домог, і протести при різних нагодах з приводу окупації України, і справа допомоги голодуючим на Україні, і годоча різних меморандумів, і саме головне — постійний особистий контакт голови Головної Еміграційної Ради проф. О. Шульгина з визначними політичними діячами різних держав, з дипломатами та журналістами.

Справі консолідації української політичної еміграції дуже сприяє контакт Головної Еміграційної Ради із своїми еміграційними організаціями, і то не лише листовно, але й шляхом особистих подорожей голови Ради.

Присутні на засіданні дякували заступникові голови Комітету д-ру В. Тренке за організацію зібрання, на якому вони не лише довідалися про різноманітну й поважну працю Головної Еміграційної Ради, але й скріпилися на душі.

На ім'я Головної Еміграційної Ради з Бухарешту вислано було таке привітання:

«В імені організованої української еміграції в Румунії, Громадсько-Допомоговий Комітет вітає Головну Еміграційну Раду з ювілейною датою п'ятилітнього існування і п'ятилітньої безперервної праці на варті та в обороні українських інтересів.

Ми, що є складовою частиною того еміграційного об'єднання, на чолі якого стоїть Головна Еміграційна Рада, знаємо в яких тяжких і несприятливих умовах доводиться вам працювати.

З тими матеріальними засобами, якими ви розпоряджаєте (власливо кажучи, без жадних засобів),

є дуже тяжкою будь яка праця.

Тим часом, не зважаючи на це, праця переводиться із зразковою гідністю та з неослабною енергією й відданістю.

Пояснюється це високою патріотизмом провуду Головної Еміграційної Ради, його саможертвенністю, великим громадсько-політичним досвідом і незаперечним авторитетом.

Констатуючи це, ми, одночасно з привітанням, засилаємо вам наше загальне признання, а разом з тим урочисто обіцяємо:

1) Сумлінно виконувати свої національні обов'язки, полегшуючи цим вашу тяжку й відповідальну працю,

2) Підирати цю працю всіми нашими силами і засобами і

3) Дбати й надалі про зміцнення українських національних сил».

Підписали привітання: за голову Комітету: д-р В. Тренке, секретар Комітету: Дмитро Геродот.

— Українська Громада в Бакеу після обіду в день вшанування пам'яті С. Петлюри (див. «Тризуб» ч. 23 з 24. VI. 1934) влаштувала збори, на яких бакевці з великою увагою слухали доповідь про перебіг 3-ої загально-еміграційної конференції, що виявила організаційні зміцнення української політичної еміграції, її збільшену політичну активність та імпонуючу однакостність.

Після доповіді всі присутні заспівали національний гімн, а пп. С. Коханенко та Г. Шлопак вголосили промови, в яких підкреслили, що перемагають ті нації, в яких високо розвинене почуття дисципліни, які готові до самопожертв і до послуху своєму провудові. Закінчили обидва промовці «славою» урядові У. Н. Р., Українському Громадському Комітетові в Румунії та всім тим українським провідникам, що з гідністю несуть тягар політичної праці для добра України.

Далі хор і струнна оркестра виконали низку військових та патріотичних пісень. В перервах велася дружня гутірка і нарешті

вислано було привітання: Головному Отаманові Андрію Лівичкому, військовому міністрові ген. В. Сальському, голові Громадсько-Допомогового Комітету в Румунії проф. К. Мацієвичу, заступнику голови д-ру Василю Трепке, полк. Г. Порохівському і організованим громадам в Гавані та в Журжіу.

— Українська Громада в Бакеу складається переважно з бувших партизанів.

Немає такої справи, на яку ця Громада не відгукнулася б негайно-ж, коли до цього кличе її Український Громадсько-Допомоговий Комітет у Румунії. Чи скликається еміграційний з'їзд у Румунії, чи загально-еміграційний в Празі — Українська Громада в Бакеу завше присилає свій грошевий даток (і при тому досить поважний) на видатки. На голод на Україні Громада тако-ж відгукнулася грошевою збіркою, а в самі останні дні прислала підписний лист і збірку на захоронку для дітей українських емігрантів у Перемишлі.

Громада передплачує щоденну газету з Чернівців «Час» і тижневик «Тризуб», має бібліотеку, співочий та драматичний гурток і невелику струнну оркестру. Систематично уряджує ріжні національні свята, як 22-го січня, шевченківські свята, вшанування пам'яті Симона Петлюри й т. д.

Коли Громада була більш численною, вона робила тако-ж українські вистави в Бакеу.

Шевченківське свято в цьому році Громада пристосувала до приїзду члена Громадсько-Допомогового Комітету Дмитра Геродота, який завітав до Громади повертаючися із загально-еміграційного з'їзду в Празі.

Базою щоденного національно-громадського життя Громади в Бакеу являється Культурно-Просвітній Гурток Громади.

Мету Гуртка перша точка його статуту зводить до трьох головних завдань, а саме:

1) Боронити свої національно-

культурні інтереси, 2) дбати про те, щоб поводження членів Гуртка відповідало гідності українського політичного емігранта і 3) прагнути всіми засобами до того, щоб між членами гуртка панувало братерство, взаємна повага і широка допомога в біді.

В одній з дальших точок статуту говорить: «Кожний член Культурно-Просвітнього Гуртка мусить пам'ятати, що всякий негарний вчинок з його боку плямує не лише членів гуртка, але й їхні завдання та ідеї».

За такі вчинки статут передбачає грошеві кари і виключення з Гуртка. Ті, що допустилися подібних вчинків, підлягають судові загальних зборів Гуртка. Постанови цього суду пересилаються до Громадсько-Допомогового Комітету в Румунії з проханням виключити таку особу з лав української політичної еміграції, а тако-ж і повідомити про це український національний уряд.

«Гурток, — читаємо в статуті, — має на меті об'єднати всіх місцевих українських політичних емігрантів, котрі розуміють завдання свого приходу на чужину і не забули тих обов'язків, котрі вони на себе взяли перед батьківщиною. А тому Гурток не буде рахуватися з кількістю, а з якістю».

Належить згадати ще про один позитивний момент з життя Української Громади в Бакеу. П'ять членів цієї Громади, працюючи звичайними робітниками на паперовій фабриці, спромоглися збудувати власні хати. В цих хатах і відбуваються тепер всякі національні свята й урочистості. Один з емігрантів має екіпаж і власні коні й візникує, а двоє других набули автомобілі і вже їх виплатили.

Більшість бакевців одружилися. Стосунки з місцевим населенням доброзичливі. Власники хат вважаються в своїй околиці ліпшими господарями і користаються з боку місцевого населення великою пошаною.

Д. Г.

— Загальні збори Української Громади в Журжіу, на яких полк. Г. Порохівський подав інформації про 3-тю конференцію української еміграції, відбулися 18 березня с. р.

Після доповіді відбувся обмін думок як з приводу питань, зв'язаних з конференцією, так і з приводу життя української еміграції в Румунії.

Голова Громади поручн. О. Коряко дякував полк. Г. Порохівському за відвідини та Українському Допомоговому Комітетові в Румунії за турботи про емігрантів. Потім загальні збори постановили просити полк. Г. Порохівського передати Панові Головному Отаманові, урядові УНР та військовому міністрові ген. В. Сальському запевнення Української Громади в Журжіу у відданості та вірі в своїх вождів.

Громада в Журжіу існує дванадцять літ. За цей час були роки високого піднесення та жвавої громадської праці, були й роки підупалання, але в загальному житті Громади розвивається добре. При Громаді є «Просвіта ім. С. Петлюри» (голова — п. Коряко, секретар — п. Ратушненко, скарбник — п. Дітковський), взаємодопомоговий гурток (голова — п. Дорошенко, секретар — п. Кушнірик), аматорський гурток (голова — п. Єланський, секретар — п. Мельник) та бібліотека (бібліотекар п. Дітковський). Всі ці організації входять, як автономні частини, до складу Громади й діяльність їх координується постановами загальних зборів та головою Громади поручн. О. Коряко. У спеціальних випадках, як свято Шевченка, вистава й т. д., загальні збори Громади обирають комісію, якій і доручається перевести справу. При такій постановці діла кожна автономна частина Громади може виявити всю свою ініціативу для найкращого виконання поставленою їй завдання на громадській праці.

В Громаді дуже гарний настрій єдності та національної свідомості.

— Українська Гро-

мада в Гавані. 11 березня с. р. відбулися спільні загальні збори членів Української Громади в Гавані та всіх українців, що перебувають в районі, на яких полк. Г. Порохівський зробив доповідь про перебіг 3-ої конференції української еміграції, що відбулася в Празі.

Після доповіді відбулася дискусія, в якій взяли участь пп. хор. М. Онисимів, голова Громади, хор. Гордієнко, секретар Управи, хор. І. Дробит, хор. Кушніренко, О. Піка, К. Антошко, Котиченко й ин. Всі промовці висловилися в тому дусі, що вже давно гора, щоб усі українські національні сили забули свої партійні та персональні розходження та утворили спільний фронт для остаточної боротьби за визволення України.

Далі збори ухвалили вислати привітання Панові Головному Отаманові та всім провідникам української еміграції. Потім полк. Порохівський зачитав листа від Союзу Українських Жінок-Емігранток в Румунії із закликом до українських жінок у Гавані утворити місцеву філію Союзу. Організацію цієї філії взяли на себе пані Пікова та Шванова.

Що-до громадського й загально-го життя української еміграції в Гавані, то воно стоїть краще, ніж в інших осередках у Румунії. Більшість наших громадян у Гавані набрала фаху й займає різні посади в текстильній фабриці — майстри та їх помішники. Заробіток деяких доходить до 5000 леїв при готовім помешканні. Звичайні ткачі заробляють до 3000 леїв на місяць. Цього цілком вистачає, щоб добре прожити.

Громадське життя розвивається задовольняюче. При Громаді є бібліотека, яка постійно поповнюється новими книжками.

Наші люде працюють на фабриці вже майже десять років, і треба сказати, що адміністрація за цей час належно оцінила їх працевитість. Може ніде так добре не ставляться до емігрантів, як ставиться дирекція фабрики до наших людей.

Не буде зайвим зазначити, що

наші гаванські громадяне мають і ту негативну рису, що протягом довгих років нічого не зробили для того, щоб забезпечити своє майбутнє, як би доля судила нам ще довго перебувати на чужині. Та вже й тепер все частіше виявляються у нас інваліди й каліки, яким потрібно було б дати хоч який-небудь притулок.

При кожній Громаді, що довго перебуває на одному місці, можна було б уже придбати кусок землі з громадським будинком, та й більше окремих громадян могло б мати свої власні хати. Але для нашої Гавани час пройшов, згається, даремно. Зараз це вже зробити трудніше, хоч ще й можливо. Навіть ті громадяне, що два роки тому записалися в число «хуторян» та зобов'язалися що-місяця вносити певну маленьку суму, — нічого досі не внесли

— Похорон Катерини Шлопакової. 1 червня Українська Громада у Бакеу провожала на вічний спочинок дружину голови Громади Катерину Шлопакову. Громадсько-Допомоговий Комітет Української Еміграції в Румунії уповноважив на участь в цій сумній урочистості секретаря Комітету п. Дмитра Геродота.

Прощаючися з небіжкою пан-отець Бужор підкреслив, що родина п. Шлопака є зразковою в його парафії. «Катерина Шлопакова, — сказав пан-отець Бужор, — була румунка, але свою любов до родини, до свого чоловіка, вона єднала з любов'ю до батьківщини свого чоловіка, до поневоленої України, та до тих компатріотів свого чоловіка, які в хаті родини Шлопака знаходили завше щирю гостинність».

Під час промови пан-отця Бужора багато румун та українців плакало.

На могилу було положено 7 вінків: від чоловіка і дітей, від Громадсько-Допомогового Комітету Української Еміграції в Румунії, від Української Громади в Бакеу, від екіпи, що працює під проводом Г. Шлопака на паперовій фабриці «Летя», від родин: Симона і Марії Коханен-

кових, Івана й Вірони Пасішних, від родини Григорія Корочя та від Н. Бужора, І. Гросу, Г. Корочя й В. Мойна.

Сумний похід відбувався в супроводі військової оркестри.

Не зважаючи на робочий день, віддати останню пошану дружині голови Громади Українських Емігрантів в Бакеу прийшли не тільки всі емігранти-українці, але й дуже багато людей з найближчих околиць.

Такого пухорону, кажуть мешканці села Извор, де відбувалася ця сумна урочистість, наше село ще не бачило. Велике враження на місцевих людей зробила тако-ж численна присутність українців, які всією своєю еміграційною родиною щиро ділили сум Грицька Шлопака, товариша по-недолі і свого громадського та політичного провідника в Бакеу.

В Німеччині.

— Український Музей в Берліні. Український музей в Берліні повстав завдяки праці кількох одиниць з української колонії в Берліні, а основою його стали історичної вартости фотографії з українського життя, збірка пресового матеріалу про Україну та деякі матеріали ще з воєнних часів, що мають для будучих поколінь не аби яку вартість. На протязі двох років повстала з тих, ніби-то незначних, початків солідна збірка матеріалів, яка відзеркалює здебільшого як, з одного боку, українське життя, так, з другого, розвій поглядів на українську справу в Німеччині.

В історичному відділі знаходиться цілий ряд старих карт України, виданих давніми часами німецькими картографами, як Гоман, Вайгель, Віндель та інші. На окрему увагу заслуговує фотографічна відбитка одної карти України, виконаної рукою на спеціальне доручення великого курфюрста. Її оригінал знаходиться у відділі карт Пруської Державної Бібліотеки. Ця збірка карт з 17 та 18 століть вказує, яку роль відіграла українсь-

ка справа в тому часі. З моментом окупації України москалями опинилась в забутті навіть сама назва України. Ріжні гравюри українських гетьманів та ріжних важніших подій, частинно в оригіналах, а частиною як фотографічні знімки, в полученні з образами народної одєжі тих часів, дають яву про тодішнє народнє життя України. Видання німецького перекладу хроніки Нестора (1774) та історія України, опрацьована вченим Енгел'єм (1796) вказують на те, що німці в тих часах більш основно займалися студіями історії України, як тепер.

Воєнно-історичний відділ обіймає велику збірку фотографій та образів з часів війни світової й української (між ними оригінальні образи Перфецького, потім ріжні пам'яткові предмети з війни, ріжні карти й шкци і т. п.).

Повоєнне українське життя відзеркалюється в відділі ріжних заклнків політичних, господарських, релігійних, просвітніх. Є ріжні статистичні зставлення, багато образів українських видних діячів. Українське народнє мистецтво, крім виставки вишивок (нількисот штук), має ще й різби та зокрема образи українських малярів з воєнних часів з таборів полонених.

Відділ преси обіймає майже всі українські видання нових повоєнних часів, з яких де-які вже належать до рідностей на книжковому ринку. На особливу увагу заслуговує збірка пресових матеріалів про Україну з чужої преси ріжними мовами, і то з часів воєнних і повоєнних. Між іншими, в цьому відділі знаходиться впорядкована збірка всіх пресових вісток німецькою мовою з часу від замордовання Головного Отамана С. Петлюри до закінчення процесу над вбивником у Парижі. У відділі бібліотеки знаходиться велика скількість ріжних видань про Україну ріжними мовами з цілого світа. Рівно-ж є там де-які матеріали з бувшого українського посольства в Берліні, які вдалося врятувати перед большевиками.

Музей в загальному врятував дуже багато цінного для будучини матеріялу, який був би зовсім пропав. По обсягу він значно менший від музею в Празі, одначе його вартість підвищується тим, що він, крім історії, дає відвідувачам повний огляд і теперішнього народнього життя. (У.П.)

Некрологи

† Хорунжий Кость Корнієвський, б. голова Управи відділу УЦК в Тересполі, помер від тяжкої хвороби 7 березня с. р. в Бересті над Бугом.

Покійний по скінченні української юнацької школи служив у 2 кінному ім. гетьмана Івана Мазепи полку молодшим старшиною, а пізніше — при охороні Головного Отамана. На еміграції працював у Тереспільському відділі УЦК у Польщі.

Похорон відбувся при участі членів Тереспільського й Берестейського відділів УЦК та численного місцевого громадянства. Патріотичну прохову над могилою виголосив голова відділу в Тересполі п. Н. Зіневич. Хор українських емігрантів попрощав небіжчика співом «Чуєш, брате мій...»

Покійний за свого життя зібрав коштовну бібліотеку, яку перед смертю переказав до публічного вжитку.

† Дем'ян Федорович Даченко, б. телегр. урядовець штабу Дієвої Армії трагічно закінчив своє життя в Ченстохові 22 січня с. р. Покійний народився в Миргороді на Полтавщині 1. XI. 1898 року.

† Підхорунжий Ігор Сорока упокоївся в Рейовці в Польщі о год. 8 веч. 19 березня 1934 р. Покійний народився в 1900 році на Катеринославщині. Року 1918 вступив до шергів українського війська і в складі 2 Запорізького Кінного полку борювся за волю батьківщини. На інтернації в Польщі перебував у Вадовицькому таборі до р. 1923, коли переїхав на працю до Рейовця на цементарню Фірлея, яко млинар.

Р. 1931 було його звільнено з праці, а р. 1932 він захворів, пролежавши до 1933 р. вдома, а потім перебував у шпиталі, де йому було зроблено операцію. Операція не вдалася і рана не загоювалася. Покійний лікувався наскільки вистачило засобів, але хвороба його перемогла.

Був він скарбником, а потім головою відділу УЦК у Рейовці. До останньої хвили свого життя згадував своїх батьків, а за життя помагав їм. Із сльозами на очах прощався покійний із своїми колегами. Залишив він дружину й 2 малих дітей.

Похорон відбувся 21 березня на кладовищі в Рейовці. На місце вічного спочинку несли його козаки із сльозами на очах під звуки жалібного маршу, який грала оркестра пожежної сторожі при цементарні.

Вічна пам'ять тобі, дорогий і незабутній наш друже! Хай тобі пером буде чужа земля!

Відділ в Рейовці
УЦК у Польщі.

Бібліографія.

— С. Русова. Наші визначні жінки. Накладом редакції часопису «Жіноча Доля». Коломия, 1934. VI+92 стор.

З нагоди Українського Жіночого Конгресу в Станиславіві редакція журналу «Жіноча Доля» випустила у світ книжку С. Русової — «Наші визначні жінки». Книжку попереджає стаття редакторки «Ж. Д.» сенаторки О. Кисілевської під заголовком «Хто написав нам оцю книжку», де подано відомості про життя й діяльність С. Ф. Русової, яка дала для цієї книжки короткі життєписи та характеристики таких жінок: Н. Кобринської, У. Кравченко, Марко-Вовчка, Г. Барвінок, О. Пчілки, Дніпрової Чайки, Гр. Григоренка, Х. О. Алчевської, Лесі Українки, О. Кобилянської, М. Загірньої, О. Єфименко, Л. Яновської, Г. Журби, К. Гриневичевої та О. Кисілевської.

Всі ці нариси написано дуже тепло, в тих надзвичайно м'яких тонах, які так властиві стилю С. Русової. Іноді, може, авторка не зовсім заслужено обдаровує осіб, яких згадує в своїх нарисах, епітетом в суперлятивній формі; може не кожний погодиться з авторкою що-до її поділу визначних жінок на стару й молоду генерацію (напр., С. Русова віднесла українську письменницю К. Гриневичеву, народж. в 1875 р., до жінок молодшої генерації), але по-за всім цим книжка дає багато цінних відомостей про життя й діяльність згаданих тут жінок. Цінність книжки збільшує ще й те, що С. Русова подекуди ділиться з читачем своїми спогадами про зустрічі з тою чи іншою визначною жінкою й тим самим оживлює її образ. Збірка визначних українських жінок, розуміється, не є повною. Можна пошкодувати, що бракує в ній нарисів про таких жінок, як Людмила Старицька-Черняхівська, Валерія О'Коннор-Вілінська, Марія Заньковецька, Наталія Романович і інші, та й де-хто з справді молодшої генерації заслуговував би на згадку поруч, напр., з М. Божуківною, про яку С. Русова подає лише ту відомість, що вона з Підкарпаття...

Ст. Сірополко.

— М. Галій — Б. Новицький. Геть маску! Національна політика на рад. Україні в світлі документів. 1934. Львів—Прага.

Книжка складається з двох довгих нарисів: М. Галія — Від самовизначення до нового поневолення, і Б. Новицького — В атмосфері насилля і провокації. Обидва ці нариси перейняті одною ідеєю і одним настроєм і складають цілість, яка заслуговує на те, щоб притягти увагу українського читача.

Автори нарисів, поєднаних в книжці, може є одним автором, що виступає під двома підписами, бо обидва нариси дуже близькі між собою по своєму літературному стилю — належать до тих,

які приймали активну безпосередню участь в будівництві червоної України; вони вірили, що будують українську соціалістичну державу, і події останніх двох років переконали їх у тому, що теперішні керівники СССР ведуть Україну до нової русифікації й асиміляції, що сучасний режим на Україні не має нічого спільного з соціалізмом. В своїх нарисах змальовують вони той шлях, ті факти і події, які раніше примушували їх вірити, що в УССР твориться нове життя для України і які тепер привели їх до негачії совітського режиму. Через те ця книжка уявляє з себе дуже цікавий людський документ, який характеризує той психологічний перелом, що стався в останні роки не тільки у самих авторів книжки, але й серед більшої групи людей, що приймали участь в совітському будівництві на Україні.

Автори для своєї книжки дають підзаголовок: Національна політика радянської України в світлі документів. Тим паче вони хотять зазначити, що своїй роботі вони надають наукове дослідницьке значіння. Коли це справді так, то з цим підходом авторів до своєї праці погодитися важко. Їхні нариси — це публіцистика, яка має значіння, як ми підкреслили, людського документа. Ті документи і факти, які автори використовують, підібрані ними однорічно, постільки, поскільки їм це потрібно для ілюстрації наперед утворених ними ідеологічних схем. Наведемо два приклади цієї односторонності авторів. В схемі М. Галія В. Ленін є беззастережним прихильником національної рівноправності української нації, й російські комуністи, гноблячи Україну, забули про погляди свого вчителя. Для доказу цього наводиться пара відповідних цитат. Це твердження, коли прийняти на увагу загальну схему поглядів Леніна на національне питання в його історичному розвитку, є невірним. Так само є дуже сумнівним положення М. Галія, що комуністична партія з часів «неп'у» стояла на тій позиції, що піднесення й розвиток

української культури для неї тимчасова справа, що її партія підтримує з мотивів маневрування, а справа її власна, справа перемоги соціалізму на Україні» (ст. 17), хоч і скріплює автор це своє положення цілим рядом цитат. Не місце тут доводити помилковість поглядів автора. Адже ж його робота не дослід наукового характеру, а публіцистичний твір, і наявність в ньому помилок теоретичного характеру не зменшує значіння книжки.

Але є в книжці одна важка прогалина, коли підходити до неї, як до публіцистичного твору. Автори малюють той шлях, яким вони дійшли до негачії сучасного режиму на Україні, але своєї теперішньої позитивної програми не дають. Чого вони хотять тепер і до чого вони глибоко тих, з ким вони працювали над будівництвом червоної України? До будови самостійної і незалежної від Москви української комуністичної партії, чи до створення єдиного національного фронту, до об'єднання в боротьбі за визволення нації всіх українських груп різних партійних відтінків. На це питання автори в своїй книжці не дають відповіді. А ми думаємо, що колишня їхня активна участь в совітській роботі на Україні об'ов'язувала б їх до виразної конкретної відповіді на це питання.

В. Садовський.

— Gustave Gailhard.
«Ma z e p p a». A. Fayard et Cie,
Editeurs. Paris. 1934. 252 стор.
Ціна 2 фр. 25 сант.

Присмемо відмітити, що українські теми починають на Заході цікавити не лише високі культурні й політичні кола, а й письменників і видавців популярних видань, що великою масою йдуть в народ і несуть відомості про Україну.

Роман п. Гайара «Мазепа» є типовим французьким популярним романом. І життя його Мазепи це дійсно один роман і фатум. Поминаючи це, роман має з погляду українського, великі додатні сторони: написаний він захоплює, добре дає відчуття фран-

цузькому читачеві героїчній період української боротьби за незалежність, він увесь перейнятий симпатією до України і Мазепи, місцями досить правдиво передає характер життя на Україні часів Мазепи.

Є в романі, розуміється, і хиби. Видко, що автор добросовісно перечитав своїх попередників по перу, що писали про Мазепу. Читав, напевно, й Гоголя, бо добре описує степ. Але видно, що не був на Україні, не знає ґрунтовно української історії і всіх тих дрібниць, які, так часто складають велику прикрасу опису. Автор дає персонажам і річам якісь фантастичні прізвища і назви. Мазепа грає і на бандурі, і на балалайці, Чигирин називається Tchérine, український віз обертається в télégue, Мотря Коучебівна в Métréna, Палій робиться полковником міста Kvascov і т. д.

Особливо інтересними в романі в тематичному відношенні являються і легенда про вершника на білому коні, що врятує Україну, і версія про ієнсценізацію смерті Мазепи та його поворот на Україну та його справжню смерть на Україні.

Розуміється, краще всього було-б, як би знайшлися перекладачі для «Мазепи» Богдана Лепкого, але оскільки вони не з'являються, то й такі літературні твори чужинців, як «Мазепа» Гайяра, являються безумовно дуже цінним матеріалом, що зрідичнюється на Заході до поглиблення відомостей про Україну. Тому не можна не згадати про те, що «Мазепа» Гайяра повні надається для української пропаганди серед чужинців, що володіють французькою мовою, навіть серед чужинців з вищою культурою, хоч роман і є популярним. З огляду на мінімальну ціну книги — всього 2 фр. 25 с. — найдеться напевно немало навіть самих незможних українських емігрантів, що постаруються набути може й по кілька примірників роману для розповсюдження його між чужинцями, або для подарунку до чужинських бібліотек.

І. З а т а ш а н с ь к и й .

Совітьска пропаганда в церкві.

Один наш земляк, що мешкає в околицях Парижа, потрапив до протестантської церкви в Пюто над Сеною, яка міститься на вулиці Араго ч. 3. Там відбувався доклад п. Редера, ніби безстороння інформація про совітьський союз. З самого початку докладчик зазначив, що не має на меті ніякої політики і базується виключно на «правдивих» даних статистичного бюро, а яко-го — не сказав; після кількох годин слів про стару Росію перейшов лектор до своєї теми, до вихвалення революції і її вождів — Леніна і Сталіна. Коли б не ці два «Божі мужі», то Росія давно вже була б колонією німців. Того, що робить Сталін, не можна порівняти ні з чим на світі. І далі, без сорома казав, пішло безмежне вихвалення совітьського ладу та примітивна реклама «досягнень» у совітів. Слід одмити моменти, які нас торкалися. Голоду, як бачите, там нема, хоч би тому, що одна Україна в стані прогосудувати цілу Європу, а не тільки Росію. І зараз продукція збіжжя там, як запевняв лектор, стоїть багато вище, ніж це було до революції, але на Україні населення складається з т. зв. «куркулів», тоб-то одвертих контр-революціонерів. Звісно їх, як ворогів революції, позбавлено прав. А коли взяти на увагу, що ці «куркулі» — то янсь гонимі людиства, в яких втілюються найганебніші риси, — вони скупі еґотисти, злі, темні, дикі та ще до того й ледачі, — то не диво, що вони й голодують. Ці люди мусять зникнути і не далеко вже той час, коли союз совітів таких і побудеться.

Висновки лектора: союз совітів виходить на великий і широкий шлях боротьби за ліпші умови життя людства на землі, і французам треба їх підтримати в їхніх великих змаганнях. Особливо, коли виникне війна у совітів з німцями. Гітлер хоче скористуватися з невдоволення українського населення проти совітів і відділити Україну від Росії. До того не можна допустити,

бо тоді Німеччина так посилиться, що буде вже непереможною і для Франції страшною.

Отже, як бачимо, закінчилася лекція зовсім «без політики».

Звичайно так ретельно ведеться совітська пропаганда і стіль-

ки доводиться з нею зустрічатися повсюди, що можна було б про цей дрібний факт пройти мовчки, коли б не те, що для того використовується церква, під прикриттям авторитета якої такі лекції відбуваються.

В і д о з в а

В Парижі заходами віруючої української еміграції засновано в 1927 році Українську Православну Парафію.

Поставлений в церкві в 1928 році тимчасовий іконостаєс ині прийшов до ветхого стаю, і перед Українською Парафією в Парижі стоїть козачче завдання подбати про новий.

Переведена серед парафії збірка не дала через загальну матеріальну кризу достатньої суми. Тому Рада Парафії звертається з закликом до всіх земляків на рідних землях і на чужині допомогти їй можливими пожертвами на новий іконостаєс.

Найдрібніші пожертви Рада Парафії прийме з щирим признанням, і надіслати їх просить на адресу голови Ради п. Наглюка — M. N a g l u k, 65, rue St. Louis en l'Île, Paris 4, або на адресу бібліотекаря Української Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі п. І. Рудичева — M. I. Rudicev, 41, rue de la Tour d'Auvergne, Paris 9.

Рада Української Православної Парафії в Парижі.

До залізних.

Ще в часі перебування нашого в таборі інтернованих пан генерал О. Удовиченко вживав усіх заходів, щоб зібрати матеріяли для укладення й видання історії нашої дивізії.

Різні обставини — перед усім брак матеріальних засобів — не дозволили на зреалізування тої думки і лише завдяки панові полковникові Г. Чижевському маємо коротку історію дивізії. Однак і пан генерал Удовиченко, і всі його ближчі співробітники не тратили надії, що прийде час і повстануть можливості для укладення та видання повної історії дивізії.

Кільки років тому вже було розпочато ширшу працю над збіркою матеріялів і опрацюванням такої повної історії дивізії, бо виявилось, що можна буде її надрукувати. З огляду однак на те, що на підставі документів можна було опрацювати лише 1920 р., довелося програм працю змінити. Опрацювання 1919 р. зараз переводиться, багато п. п. старшин надіслало матеріяли, але ще багато де-чого бракує для освітлення того періоду. Тому я звертаюся до всіх Залізних з закликом прийти з допомогою надсилкою спогадів і реляцій, на підставі яких працю можна було б доповнити й остаточно опрацювати. Навіть найкоротша згадка про той чи иний епізод з бойової діяльності дивізії може багато допомогти. Зокрема прошу про надсилку матеріялів (реляцій) про 8 Чорноморський полк, 8 і 9 бригади, 3 артилерійську бригаду.

Трудно в короткому заклику подати що потрібне, але проситься хоч про такі дані: частина, командири її, приблизний склад що-місяця, бойові чини, геройські вчинки (прізвища), настрої, забезпечення, фотографії з життя частин і т. д. Якщо хто має документи, то обов'язком його є ті документи надіслати.

Справа є дуже пильна, бо ходить лише про виправлення написаного. Прізвища осіб, що надішлють реляції, буде подано в списку джерел.

Кореспонденцію надсилати: P. S z a n d r u k, Warszawa, Krasin'skiego 16, m. 119.

П. Ш а н д р у к, генерал-хорунжий.

Зміст.

Париж, неділя, 26 серпня 1934 року — ст. 1. — * * * — ст. 3. Голос Митрополита — ст. 4. Ст. Сірополко. Культурна святиня Зеленої Буковини — ст. 6. Борис Лазаревський. Шматочки митного, XXI — ст. 8. М. Ковальський. Становище на Україні — ст. 11. Хроніка. З життя української еміграції: У Франції — ст. 17. У Польщі — ст. 19. У Чехословаччині — ст. 19. У Румунії — ст. 21. В Німеччині — ст. 25. Некрологи — ст. 26. Бібліографія — ст. 27.

ОГОЛОШЕННЯ.

Правління Української Спілки Воєнних Інвалідів б. Армії УНР доводить до відома, що о 10-й годині 30 серпня 1934 р. в Українській Станції при м. Каліші відбудеться IX-й черговий загальний з'їзд членів Спілки.

Програм з'їзду: 1. Відкриття з'їзду; 2. Обрання мандатної комісії для перевірки реєстру членів Спілки, що мають право участі в з'їзді; 3. Обрання Президії з'їзду; 4. Зачитання протоколу VIII-го чергового делегатського з'їзду 6. VII. 1932 р.; 5. Звіт голови Правління Спілки про діяльність Правління Спілки за час від VIII-го делегатського з'їзду; 6. Звіт скарбника Правління Спілки; 7. Звіт завідуючого клубом-кантиною Спілки; 8. Доповідь Ревізійної Комісії; 9. Затвердження кошторису на наступний рік; 10. Обрання репрезентативно-виконавчих органів Спілки (Правління Спілки, Ревізійної Комісії та Колегіального Суду); 11. Вільні внесення; 12. Закриття з'їзду.

**Правління Української Спілки Воєнних Інвалідів
б. Армії УНР у Польщі.**

У. Т. Г. І.

Продовжується впис на кореспонденційні (позаочні)

фахові курси

пасічництва, оброблення шкіри, радіотехніки, практичної фотографії, миловарства, олійництва

Такса за курси: пасічництва — 70 кор. чеськ., інших — 40-45 кч.

Адреса: Ukrajinsky Technicko-Hospodarsky Institut. P o d é b r a d u. Tchecoslovaquie.

Український Тиждень

єдиний український тижневик, що докладно інформує всі події з життя української еміграції в ЧСР та про найбільші загально-українські новини.

Передплата в ЧСР 48 кч. річно, 24 кч. піврічно, 4 кч. місячно. Закордон: 72 кч. річно, 36 кч. піврічно, 6 кч. місячно.

Адреса редакції й адміністрації: P r a h a X I I , Londynska 67.

Вийшла з друку друга книга
«Книгозбірні «Вістника»

ВОЛОДАР

М. Мак'явеля

перший український переклад найбільшого твору великого флорентинця, апостола з'єдиненої Італії. Ціна 2 зол.; з пересилкою—2,20. Замовляти по книгарнях або на чек ПКО — 500.371.

Українська Книжкова Агенція в Парижі

під керівництвом І. Хмелюка
доставляє книжки по українському питанню різними мовами як нові,
так і старі (т. зв. okazijnі).

Нові видання:

Фр.

Шульгин О. «Без території». Париж. 1934. in 16. 250 стор.	10
Боршак. Великий мазепинень Григор Орлик. Ген.-пор. Людовика XV (1742-1759). Прага. in 8°. 207 стор. 7 іл.	21
Український економ.-культ. справочник на рік 1934. in 18. 173 стор.	5
Borshak. Martel. Vie de Mazeppa. Paris. 1931. in 16. 190 стор.	15
Hruschewsky M. Abregé de l'histoire de l'Ukraine. Paris. 1920. in 8°. 254 стор.	15
Tisserand. L'Ukraine — la vie d'un peuple. Paris. 1933. in 8°. 304 стор. 10 фотограв. 1 карта	25
Semen Zemlak. L'Impur. Roman. (з галиц. життя) Paris 1906. in 16. 345 стор.	5

Оказійні книжки:

Фр.

Сементовскій К. Кієв и его достопамятности. 1852. 257 стор.	18
Сецинскій Е. Городъ Каменецъ-Подольскій. Историч. описание. 1895. 247 стор. 4 фотогр. 20 грав.	18
Багюшковъ П. Волинь. Историч. судьбы юго-запад. края. 2 хромоліт. 69 гравюр. СПб. 1888. 415 стор.	32
Батюшковъ П. Подолія. Историч. описание. 1 хромоліт. 2 фотогр., 49 гравюр, 2 мапи. СПб. 1891. 394 стор.	32
Очеркъ г. Чернигова и его области въ древнее и новое время. 1846. 49 стор.	12
Исторія г. Кременца Волинск. губ. 1904. 141 стор. ...	12
Шамурин А. Кієв (Культурныя сокровища Рос. вып. 2). Багато ілюстр. на окремих листках. Текст — 83 стор. 1912.	28
Багалей. Матеріали для історіи г. Харькова въ XVII стол. 1905. 112 стор.	12
Документи объясняющіе історію западно-рус. края и его отношенія къ Россіи и Польшѣ. СПб. 1865. in 4. 861 стор., 3 мапи	40
Лѣтопись самовидца по новооткрытымъ спискамъ съ прилож. малорос. хроникъ: Хмельницкой, «Краткое описание Малороссіи» и «Собрания Историческаго». 1878. 567 стор.	120
Южнорусскія лѣтописи, открытыя и изданныя Н. Бѣлозерскимъ. Т. I (єдиний). 1856. 170 стор.	16
Сумцовъ. Коломыйки. Изд. Кієвск. Старини. 1886. 24 стор. ...	5
Марнович. Українські приказки, прислів'я і таке инше. СПб. 1864. 41 стор.	8

Українські листівки, портрети українських гетьманів, письменників, політичних діячів — у великому виборі.

Твори написані тими мовами, якими оголошено їх назви.

Замовлення виконуються за готівку. Пересилка на рахунок клієнта.

Листування, замовлення та гроші слати на адресу: І. С h m e l j u k, 42, rue Denfert-Rochereau, Paris 5, France.

Агенція виконує тако-ж всякого роду інші поручення, що не відносяться спеціально до українки.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V
Tél. Danton 30-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.
Редагує — Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко
Le Gérant: M-me Perdrizet.